

Bali Ferencné

DEMOKRATIKUS ÁLLAMPOLGÁR KÉPZÉS ÉS A KÖZOKTATÁS KAPCSOLATRENDSZERE

Közös célkitűzések: érzékenyebb reagálás a társadalmi-gazdasági kontextus igényeire, esélyegyenlőtlenségek csökkentése, pályaaorientáció és pályaválasztás, értékelő, a folyamatkövetést segítő intézményi minőségfejlesztési rendszer – hatékony innováció.

Új módszerek, eszközök befogadása, az információs technológiák – élet-hosszig tartó tanulás, elektronikus oktatás elterjesztésének támogatása.

Az EU integráció megköveteli a képzett munkaerőt, s ez hatást gyakorol az oktatásra. A kompetencia megszerzése és szinten tartása élet-hosszig tartó tanulást igényel, e nélkül az egyén nem tud megfelelni a társadalmi, gazdasági kihívásoknak. Napjaink technikai fejlődése és információáramlása megkívánja a befogadó jellegű oktatási rendszert és a fiatalok iskolai felkészítését a választott életpályához szükséges képességek megszerzésére. Az alkalmazóképes tudás a helyi és a regionális munkaerő-piaci elvárások szempontjából meghatározó jelentőségű. Magyar kutatások szerint az iskolába lépő gyermekek között nagy a különbség. A tantervi követelményekben megfogalmazott elvárások nem felelnek meg a tanulók életkori sajátosságainak, az aránytalanul nagy terhelés miatt nem marad idő a képességfejlesztésre, a differenciálásra.

A hangsúly a hagyományos tartalomközpontú oktatásról a kompetenciák, azaz a képességek, készségek és az alkalmazóképes tudás fejlesztésére tevődik át, hiszen elsősorban ezek révén válhat bárki képesé az egész életen át tartó tanulásra.

Elengedhetetlenül szükséges, hogy az oktatási intézményekben megújuljon a pedagógiai kultúra, amely a nevelés, oktatás és képzés

új tartalmainak, módszereinek, eszközeinek befogadását, adaptálását, multiplikálását és a rendszer minőségfejlesztését alapjaiban határozza meg.

A tudásigény felkeltésével, a kulcskompetenciák előtérbe helyezésével, a pedagógiai munka szakmai háttérének kiemelt fejlesztésével és a módszertani kultúra átfogó megújításával a képzettség színvonalát kívánjuk emelni.

Kiemelt helyre került a tanulók alapképességeinek az egyéni különbségekhez igazodó differenciált fejlesztése. Ezek megvalósulását segíti a változatos tanulási módszerek, technikák napi pedagógiai gyakorlatban való alkalmazása. A pedagógusokat fel kell készíteni a megismert innovációs programok adaptálására, a képességfejlesztés integrált megvalósítására. A módszerek és eljárások kombinációival hatékonyan tudják segíteni a gyermekeket az egyéni tanulási utak megtalálásában, képességeik kibontakoztatásában.

Az új metodikai eljárások segítenek lebontani a tantárgyak közötti mesterséges falakat, és lehetőséget kínálnak arra, hogy a tantárgyak, és érdeklődési területek között mind több kapcsolódási pont jöjjön létre – ezzel a választott témákat sokkal inkább összefüggésében vizsgálhatják. Az informális, formális és nem formális képzési környezetben a gyakorlatok egyaránt felébreszthetik a témák iránti érdeklődést, és gyakran jobban megfelelnek a tanulók igényeinek.

Az új pedagógiai módszerek bevezetését támogató taneszközök segítséget nyújtanak ahhoz, hogy a tanulók motiváltak legyenek a tanulásban, fejlesszék ismereteiket, képességeiket és készségeiket, beállítódásaikat és értékrendjüket. Kapcsolódjanak be a tanulási folyamatokba, hiszen az alkalmazott tanulásszervezési eljárások, gyakorlatok a legritkábban véleményt nyilvánító és legkevésbé domináns csoporttagokat is részvételre bátorítják. Tanulják meg, hogy felelősséget kell vállalni a munkájukért, egymásért, és ki kell venni részüket a tanulási folyamatból.

Az aktív állampolgárságra nevelést megalapozó szociális kompetencia elemei között megtalálható a személy önismerete, saját magával szembeni elvárásai, az ezeket meghatározó önbizalom, a pozitív szemléletmód, a másokkal szembeni viselkedés, például a tolerancia, a fejlett kommunikáció. Mindezek kiérlelése érdekében az

egyénnek reális képet kell kialakítania önmagáról és környezetéről, a társadalom fejlesztésében tudatosan kell részt vennie, felelősségteljes, környezettudatos magatartást kell gyakorolnia. Elérhető célokat kell meghatároznia, ezek megvalósítása előtt cselekvési terveket kell készítenie és megvalósítania, kitartóan kell dolgoznia céljai elérése érdekében, kellő időben kell döntéseket hoznia. Mindezek a kompetenciák ma az iskolarendszerben közvetett hatások által formálódnak.

Kiemelt fejlesztési feladatként jelenik meg az énkép és az önismeret fejlesztése, a megfelelő tanulási környezet kialakítása, a hon- és népismeret hangsúlyozása, a nemzeti kultúra megismerése, az európai azonosságtudat kialakítása, az egyetemes kultúrával való megismerkedés, a tanulók környezettudatosságra nevelése, az információs és kommunikációs kultúra megismerése és alkalmazása.

A fejlesztés nagy hangsúlyt fektet az eredményes tanulás technikáinak megtanítására, a testi és lelki egészséggel kapcsolatos pozitív attitűdök kialakítására, a felnőtt lét szerepeire való felkészülésre, amely alatt a diákok szociális és társadalmi kompetenciáinak fejlesztése értendő.

A helyes magatartásmód kialakítása lehetővé teszi az egyén testi és lelki egészségének megőrzését. Az egészséges életmód biztosítja, hogy az egyén életének tudatos irányítója legyen, tisztelje a harmonikus, kiegyensúlyozott életet, ennek fenntartása érdekében helyes döntéseket hozzon, és képes legyen a konfliktusok megoldására

A társas fejlődés olyan kétoldalú folyamat, amellyel a gyerekek egyszerre integrálódnak közösségükbe és differenciálódnak, mint különálló egyének.

Egyik oldala a szocializáció – az a folyamat, amelyben a gyerekek elsajátítják társadalmunk normáit, értékeit és ismereteit.

Másik oldala a személyiségalakulás – az a folyamat, amelyben a gyerekek eljutnak azokhoz a sajátos és következetes érzés- és viselkedésmódokhoz, amelyekkel a változatos körülményekre reagálnak, mint ahogy olvashatjuk M. Cole – Sh. R. Cole szerzőpáros *Fejlődés-lélektan* című könyvében.

Szociális kompetencián minden olyan társas képességet, készséget értünk, amely nélkül az egyén szocializációja, azaz beilleszkedése tár-

sadalmi környezetébe nem lehet sikeres. Fontosnak tartjuk az egyénnek azt az érzetét is, hogy ő képes valamire-, tehát a belső biztonság és magabiztosság nélkülözhetetlen összetevője e kompetenciának.

A szociális és életviteli kompetencia *két alapvető elemből* áll: az egyik jelenti az ember *belső harmóniáját* és bizalmát abban, hogy képes a társas környezetben eligazodni, és arra hatást gyakorolni; a másik: olyan attitűd- és képesség-csoport, amely a társas környezetben *eredményes viselkedésminták* elsajátítását és gyakorlását jelenti.

E terület lényeges attitűdelemei az önbizalom, az öntudatos és a környezetért is felelős magatartás, a világgal szembeni pozitív beállítódás, a demokrácia tisztelete, a tolerancia és az őszinte kommunikáció, az értelmes kockázat vállalásának bátorsága. A kapcsolódó képességcsoport legfontosabb összetevői az *egyén szintjén* a reális énkép kialakításának képessége, a frusztráció elviselése, a reális egyéni célok kitűzésének és követésének képessége, a szabályok és a vágyak összehangolásának képessége, a cselekvési alternatívák meglátásának képessége, a döntési képesség, a kezdeményezőkézség, az akaraterő és a kitartás. A *társas viselkedés terén* pedig az empátia, a kommunikációs és kooperációs készség, a vitázó és érvelő képesség, a konfliktustűrő,- kezelő,- megoldó képesség, valamint a vezető és szervező képesség kap hangsúlyos szerepet.

A módszertan fontosnak tartja az élmény és az öröm hozzákapcsolását a tanulási folyamathoz, az önálló tanulási képesség kialakítását, a megtanult ismeretek gyakorlatban történő alkalmazását, a megszerzett tudás hasznosságának megélését.

A közoktatásban megkezdett kompetencia alapú oktatás segítséget kíván adni a pedagógusoknak és pedagógusjelölteknek abban, hogy saját személyiségüket és a tanulási környezetet olyanná tudják formálni, amely alkalmas a szociális kompetenciát növelő közvetett hatások kifejtésére.

A kompetencia alapú oktatás és pedagógusképzés a NFT-I. keretében a Humánerőforrás Operatív Programok támogatásával kezdődtek el. A közoktatásban kb. 400 intézmény, a felsőoktatásban 5 intézmény adaptálta a kompetencia alapú oktatást és képzést.

A felsőoktatási intézményekben az elméleti és gyakorlati órák aránya megváltozott, a gyakorlati órák számának növekedésével.

Az elméleti és a gyakorlati tudással rendelkező szakemberek jól kiegészítik egymást. Az együttműködés alapja az a képzői szándék, hogy a pedagógusjelöltek olyan közoktatási intézményben szerezzenek gyakorlatot, ahol a Humánerőforrás Operatív program eredményeképpen már alkalmazzák a kompetencia alapú oktatást. Az új típusú képzés célja: a gyakorlat során a pedagógusjelöltek lássanak példát arra, hogy a valóságban hogyan működik a kompetenciaterület fejlesztése. A hallgatók szerezzenek olyan fokú jártasságot az új tanulásszervezési és módszertani eljárásokban, hogy azokat biztonsággal tudják alkalmazni és továbbfejleszteni.

Ennek alapján a közoktatásban a szociális és életviteli kompetencia fejlesztése, valamint a tanárképzésben a demokratikus állampolgár-képzés beépülése erősíti a közoktatás és a felsőoktatás kapcsolatát. A képzésben részt vett hallgatók későbbi munkahelyükön az új típusú szemlélettel végzik pedagógiai tevékenységeiket.